

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za komparativnu književnost

Zagreb, 2017.

DIPLOMSKI RAD: *Patrijarhalna obiteljska zajednica 30-tih godina prošlog stoljeća kroz prizmu Wilhelma Reicha u knjizi “Masovna psihologija fašizma“ i Larsa von Triera u filmu “Dogville“*

PROFESORICA/MENTORICA: dr.sc. Željka Matijašević, red.prof.

KOLEGIJ: Esej II

STUDENTICA: Tamara Bilankov

Sadržaj:

1. Sažetak .....
2. O autorima .....
- 2.1. Lars von Trier .....
- 2.2. Wilhelm Reich .....
3. Usporedba radova .....
- 3.1. Predgovor filma (koji nas upoznaje s gradom i stanovnicima) – Ideologija kao materijalna sila .....
- 3.2. Tom čuje pucnjeve i upoznaje Grace – Ideologija obitelji u masovnoj psihologiji fašizma .....
- 3.3. Rasna teorija – Grace slijedi Tomov plan i počinje fizički raditi – Grace podliježe sumnjivoj provokaciji .....
- 3.4. Simbolika kukastog križa – Sretni Dani u Dogvilleu – Napokon je 4. Srpnja.....
- 3.5. Seksualno-ekonomijske pretpostavke građanske obitelji – Dogville pokazuje zube.....
- 3.6. Crkva kao međunarodna seksualno-politička organizacija kapitala – Grace je napokon dosta Dogvillea, napušta grad i ponovo vidi svjetlo dana – Održavanje sastanka na kojem izriče istina i Tom odlazi (samo da bi se kasnije vratio) .....
- 3.7. U Dogville stiže dugoočekivani posjet i film završava – Pretpostavke Seksualno-političke prakse u antireligioznoj borbi – Neka pitanja seksualno-političke prakse.....
4. Zaključak .....
5. Literatura .....

1. SAŽETAK:

Ovim diplomskim radom želi se povezati rad Wilhelma Reicha naročito knjiga *Masovna psihologija fašizma* s radom redatelja Larsa von Triera s naglaskom na dugometražni film *Dogville*. Wilhelm Reich kroz knjigu *Masovna psihologija fašizma* razotkriva ulogu zatomljene seksualne energije u koncepciji fašizma. Potisnuti osjećaji najviše se gomilaju unutar obiteljske zajednice čija se struktura potom preslikava na državnu razinu koja, služeći se psihološkim manipulacijama, strateški pozicionira obiteljsku jezgru u svrhu postizanja određenog političkog cilja. U seoce *Dogville*, Lars von Trier smjestio je nekoliko obitelji koje se guše u moralnom licemjerstvu vlastitih postupaka. Karakteri im se očituju kada u njihovu, naizgled mirno seoce, dolazi prestrašena djevojka koja treba njihovu pomoć. Služeći se specifičnom (ne) scenografijom i (ne) prostorom redatelj je izrazito naglasio okrutnost malograđanštine te učmalost obiteljske sredine u kojoj su mnoge frustracije izgrađene na temelju seksualne nerealiziranosti. Wilhelm Reich i Lars von Trier zapravo se bave sličnim temama samo iz različitih kutova, jedna je percepcija znanstvena, a druga umjetnička, a u ovom radu korištena je kombinacija tih dviju perspektiva. Osim što se navedeni autori (Trier i Reich) bave sličnim korpusom problema, oni te probleme sagledavaju u sličnom vremenskom okviru 30-tih godina prošlog stoljeća. Intrigantno je promatrati obitelj kao temelj društva na koju se apliciraju političke ideje jalovog napretka. Čini se da je obitelj iz *Dogvilla* slična obitelji na koju se osvrće Reich. Sustavi temeljeni na zajednici patrijarhata očito se u nekoj točki prelamaju u određenu psihozu koja potom postaje javna i naša. Paralelnom analizom *Masovne psihologije fašizma* i *Dogvilla* uspostavlja se zanimljiv suodnos dviju oštih kritika na društvo koje se sagledava kao problematični pojedinac.

KLJUČNIM RIJEČIMA SMATRAM:

masa, ljudi, sublimacija, narcizam, predrasuda, navika, politika, fašizam, agresija, manipulacija, seks, instinkt

2. O AUTORIMA:

2.1. Lars Von Trier

(rođen: 30.04 1956)

Lars von Trier izrazito je kontroverzan filmski autor, koji se unutar svog rada uvijek bavi zatomljenim snagama ljudske prirode, onim što nas podsjeća koliko smo slični drugim živim bićima, a naročito onima životinjske vrste. Diplomirao je na Danskoj akademiji (The Danish Film School) te već s diplomskim kratkim filmom *The images of Relief* postigao veliki uspjeh na europskim festivalima. Utjecao je na općeniti razvoj nezavisnog filma kao jedan od ključnih autora koncepta *Dogma 95*.

Ključna tema njegovog stvaralačkog rada je depresija i njezini uzroci. Tuga, patnja, dezorijentiranost, bez obzira što su klinički zabrinjavajuće i teške emocije, su i buntovni koncepti za kapitalističko društvo u kojemu bi se potrošači trebali osjećati sigurno i sretno, jer su im to omogućili kupljeni proizvodi. Tek ako potrošač sebi ne može priuštiti tržišnu robu, on se može početi osjećati depresivno. Međutim, lijek za njegovu depresiju time je potpuno definiran. Hitno mora izaći na tržište koje će mu ponovno dati smisao. Stoga, iako se Trier bavi depresivnim emocijama, on se na takav način ujedno i buni protiv društva u kojem vlada opća histerija za pronalaženjem što bolje formule, temeljene na sretnom potrošaču i ostvarenju unutar strukture. Potpuno nam pripada (još uvijek) samo naše tijelo, ali i to je nažalost laž, koju Trier pokušava razotkriti. Činjenica je da nam ni samo naše tijelo zapravo ne pripada, sve je već otkupljeno i kupljeno, ne samo novcem, nego i pozicijama, normama te ulogama koje su društveno propisane. Sistem je objavio natječaj za casting, a uloge su već svima dobro poznate. Depresijom se autor bori protiv toga i pokušava pronaći neodređen prostor u kojem još uvijek ima nade za slobodu izbora. Mnogi njegovi junaci upravo su u potrazi za takvim prostorom slobode, u kojem navodno ima izbora. Unutar filma *Idioti* protagonisti prostor slobode aktiviraju kroz performanse u kojima nastoje svoje tijelo i mozak rehabilitirati na razinu "idiota". U filmu *Melankolija* glavna junakinja traži izlaz upravo u snazi depresije s kojom se bori protiv normi malograđanskog poimanja zadovoljstva. Ona svojom bolešću na neki način zarazi čitavu planetu, osuđujući je time na kraj. Pred smak svijeta padaju sve maske, a kapitalistički maniri društva sruše se u nekoliko sati, pa oni koji su se smatrali sretnima postaju potpuno užasnuti, a glavna

junakinja, do maloprije tamna depresivka, potpuno je mirna i spremna za ono najteže, ono što se ne može otkupiti novcem - odlazak.

Dancer in the dark, *Lomeći valove*, *Antikrist*, *Nimfomanka* su još neki od njegovih velikih filmskih uspješnica.

Lars von Trier neobičan je čovjek koji otvoreno govori o svojem konzumiranju prozaca i pornografije dok se istovremeno deklarira kao kršćanski vjernik. Njegov obiteljski život je pomalo dramatičan te prepun prevrata. Panično se boji letenja pa nikada nije bio u Americi, što je ironično s obzirom da je radnju filma *Dogville* smjestio upravo tamo.

2.2. Wilhelm Reich

(1897-1957)

Wilhelm Reich bio je kontroverzan psihoanalitičar, kojeg struka ili iznimno hvali ili kritizira. Bio je idol studentima 60-tih godina tijekom različitih društvenih pobuna i pokreta. Unutar svoje karijere, u jednom trenutku, radi veliki zaokret s društveno - teorijskog stajališta na prirodno znanstveno. Tijekom studentskih dana postao je bliski suradnik Freuda te u tom razdoblju objavljuje spise *Nagonski karakter* i *Funkcija orgazma*. Smatra da je Freud premalo važnosti posvetio društvenoj odnosno političkoj dimenziji u sagledavanju čovjeka te to unutar svojih spisa nastoji ispraviti odnosno nadoknaditi. Također, u svojim analizama često povezuje psihoanalizu i marksizam te se na takav način gradi kao psihoanalitičar koji probleme čovjeka razmatra kroz političku prizmu. Na tragu tih istraživanja objavljuje novi rad *Seksualna revolucija*, te poslije toga *Masovnu psihologiju fašizma*. U periodu od 1922. godine do 1930. zaposlen je u Bečkoj psihoanalitičkoj klinici gdje radi s psihičkim bolesnicima te analizira razloge njihovih oboljenja i dalje tražeći ključ konflikta u društveno-političkim strukturama. Godine 1929. osniva Socijalističko društvo za seksualno savjetovanje i seksualna istraživanja, no vrlo brzo prekida rad te odlazi u Berlin gdje se priključuje Komunističkoj partiji Njemačke unutar koje organizira odjel za seksualnu politiku. Bez obzira na progresivnost i rast njegova utjecaja, Komunističkoj partiji nije odgovaralo toliko aktivnosti u kontekstu seksualne politike pa je njegov odjel ubrzo raspušten. Zbog političkog angažmana ubrzo su ga odbacili i kolege iz struke. Od 1933. godine bježi od fašizma te nakon kratkog seljenja po Europi odlazi u SAD gdje osniva Orgonski institut unutar kojeg istražuje orgonsku energiju kao mikro i makro svemirsku pojavu. 1957. godine

uhićen je zbog nejasne afere s orgonskim akumulatorima te ubrzo nakon toga umire u zatvoru, kako neki tvrde, pod sumnjivim okolnostima.

3. USPOREDBA RADOVA

3.1. Predgovor (koji nas upoznaje s gradom i stanovnicima)

Ideologija kao materijalna sila

Dugometražni film *Dogville* započinje kadrom iz ekstremno gornjeg rakursa te prikazuje grafički tlocrt grada iz kojeg gledatelju nije odmah jasno o kakvom se prostoru točno radi. Približavanjem kamere jasnije se razotkrivaju linije koje čine tlocrt te iz fizičkog kretanja glumaca postepeno iščitavamo njihov smisao. Uočavamo kako se glumci kreću pritom poštujući linije koje očito predstavljaju granice, odnosno zidove koliba. Njihovo kretanje unutar tlocrta djeluje ne prirodno te cijela scena izgleda kao nekakva nedovršena kazališna pozornica na kojoj se upravo odvija glumačka proba. Grad Dogville zapravo je nacrtan bijelom bojom na podu/pozornici poput neke dječje igre u kojoj su kredom na ulici iscrtana pravila. Već od prvog kadra prati nas zvuk ugodno stiliziranog pripovjedačevog glasa, čija dikcija i ritam govora podsjećaju na pripovjedača bajke. On nam najavljuje tužnu priču o američkom gradiću Dogvilleu, smještenom pokraj starog rudnika srebra, čiji su stanovnici dobri i pošteni ljudi nastanjeni u jedinoj ulici u gradu koja nosi bezrazložni naziv: Ulica brijestova. Unutar bijelih linija koje označavaju zidove, velikim slovima ispisani su nazivi kuća prema imenima stanovnika. Vožnjom prema naprijed kamera ulazi u kuću Toma Edisona pozicionirajući se ispred radio prijemnika koji najavljuje obraćanje američkog predsjednika javnosti. Radnja filma smještena je u 30- te godine prošlog stoljeća kada je u Americi nastupila Velika ekonomska kriza, tzv. Velika depresija zbog koje je čak 15 milijuna ljudi ostalo bez posla. Herbert Hoover bio je tadašnji predsjednik SAD-a koji je, između ostaloga, po zanimanju bio i rudarski inženjer. Adolf Hitler ostavio je na Hoovera snažan utisak pa se on zalagao za uspostavljanje dobrih odnosa sa nacističkom Njemačkom propagirajući njezine fašističke ideje u Americi. U tom povijesnom razdoblju Hitler postaje apsolutni diktator Njemačke te njegove nacionalističke, antisemitističke i fašističke ideje utječu na svjetsku politiku. Već u predgovoru svoje knjige *Masovna psihologija fašizma* Wilhelm Reich iznosi zabrinutost zbog vidljivog učvršćivanja

fašizma na političkim i društvenim funkcijama diljem Njemačke te uočava velik broj Hitlerovih pristaša unutar svih dobnih generacija. "Hitler je samo objektivno varalica naroda time što zaoštrava vlast krupnog kapitala; subjektivno je on iskreno uvjereni fanatik njemačkog imperijalizma kojemu je objektivno utemeljen ogroman uspjeh uštedio izbijanje duševne bolesti koju u sebi nosi."¹ Reich se pita zašto su ljudi skloni prihvaćanju društvenih pozicija koje su nepravedne te zašto okruženi masom šute i pokoravaju se ili pak oduševljavaju idejama netolerancije koje su vodeće unutar politike rata. Dio odgovora pronalazi u seksualnoj ekonomiji koja polazi od pretpostavke da je glavno oruđe za vladanjem nad sredstvima za proizvodnju, nad potlačenom klasom, ideološke prirode. Kroz tu ideju ističe važnost utjecaja Sigmunda Freuda, odnosno njegovog uspostavljanja psihoanalize kao nove znanosti koja se bavi problemima duševnog bolesnika te njegovog razvoja od ranog djetinjstva te naknadnog/povratnog utjecaja na društvo. Upravo je Hitler svjetski poznat primjer pacijenta koji je imao priliku u potpunosti izraziti svoje narcističke vizije na društvene mehanizme. Ipak, najviše je poražavajuća činjenica koliko je podršku uživao, odnosno zastrašujuće je da su upravo takvi poremećeni alati, puni mržnje i agresije, bili potrebni kako bi se usmjerila masa. Reich tu pojavu psihoanalize ističe kao temelj razumijevanja za takvo ponašanje masa. "Psihoanaliza nam razotkriva djelovanja i mehanizme seksualnog zatamljivanja i potiskivanja i njihove boležljive posljedice."² Ovaj Reichov citat može poslužiti kao sinopsis filma *Dogville* jer je u njemu sažeta suština čitavog filma, koji se svodi na razotkrivanje posljedica uzrokovanih zatamljivanjem različitih vrsta nezadovoljstava i potreba. Prvo ključno "razotkrivanje" provedeno je u segmentu scenografije, koja svojom netipičnom strukturom naglašava rad mehanizama društvene zajednice. Minimalistička kazališna scenografija *Dogvilla* pod utjecajem filmskih izražajnih sredstava je određeni otklon u kontekstu filmske scenografije suvremenog filma općenito pa dobiva dodatnu funkciju mimeze. Upravo nam takav "mimetički" otklon omogućuje sagledavanje Dogvillovskog tlocrta kao potencijalne socijalne sheme koja se može aplicirati na bilo koju društvenu zajednicu.

---

¹Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proleterku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

² Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proleterku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

Minimalizam scenografije u nekom smislu paradoksalno pojačava teatralnost glumačkih kretnji i izvedbi što dodatno podcrtava ono "kazališno" unutar filma koji i unatoč tome djeluje pomalo "dokumentaristički". Javni politički nastupi, ali i isječci iz privatnog života Adolfa Hitlera slični su upravo toj *Dogville* estetici. Hitler je bio izrazito teatralan do gotovo groteskne razine što se u toj najvišoj točki prelamalo zapravo u performans psihopata, odnosno njegov dokument. "Dokumentaristički" dojam Trier postiže određenim stilom fotografije i pokreta kamere te na takav način manipulativno tvori uvjerljivu filmsku iluziju. U filmu prevladava takozvana kamera iz ruke, kojom se postiže osjećaj neposrednosti, prisutnosti te spontanosti. Pomalo nepredvidivi pokreti kamere gledatelja podsvjesno asociraju na novinarske reportaže, npr. nekakav prijenos uživo s mjesta događaja, što dodatno povećava "dokumentaristički" dojam. Tijekom dijaloga protagonista, kamera brzim švenkovima prati razgovor, često kadrirajući "plan na plan" što se u fikcijskim konceptima gotovo uvijek izbjegava. Osim estetike kamere "dokumentaristički" dojam ostvaruje se i surovim manipuliranjem svjetlom, koje je također prvenstveno strukturirano kao kazališna rasvjeta, koja se postavlja u svrhu osvjetljavanja scene te se nakon toga najčešće ne pomiče tijekom predstave po pozornici. Dakle, nema posebnog postavljanja rasvjetnih tijela za potrebe određene scene, već je to glavno svjetlo zapravo i jedino koje dopire do objektiva. Ono dopire odozgo i sa strana te se njim manipulira i za vrijeme trajanja kadra, što također nije česta praksa u fikcijskom filmu. Unutar tog konteksta značajnu ulogu ima dimenzija zvuka, koja podržava potpunu iluziju scenografskih elemenata te na takav način naglašava podrijetlo mimeze. Naime, u početku vrlo zbunjujuće na gledatelja djeluje pojava zvuka koja dopire od objekata koji nisu prisutni na sceni. Primjerice, dok protagonisti otvaraju i zatvaraju vrata kojih nema, zvuk je potpuno sinkroniziran s njihovim pokretima. On je, stoga, jednako prizoran i neprizoran jer ga proizvode objekti koji su imaginarno prisutni na sceni, te gledatelji baš uz pomoć zvuka i glumačke artikulacije postepeno prihvaćaju iluziju, kroz koju se zapravo uviđa jedna dimenzija univerzalnosti zvuka svakodnevnih predmeta. Nepostojeća vrata i kvake proizvode postojeću škripu, a upravo taj zvuk škripanja proizvodi u gledatelju već dobro usvojen osjećaj ulaženja i izlaženja iz prostora kao jedne od najučestalijih, ali i veoma ključnih repetitivnih životnih gesti. Stanovnici *Dogvillea* kontinuirano izvršavaju repetitivne radnje blokirane unutar umjetno proizvedene vremenske petlje. Zvone u isti sat, očekuju iste posjetitelje, lašte staklo, peglaju, grabljaju po zemlji koja je pograbljana te gotovo s erotskim nabojem vape za promjenom koju neće moći kontrolirati. To djeluje gotovo opasno i odaje

dojam kao da iza tih radnji stanovnici nešto skrivaju. "Ograničavanjem i zatomljivanjem spolnosti ljudsko se osjećanje mijenja, nastaje religija koja niječe seksualnost i vladajuća klasa postepeno izgrađuje vlastitu seksualno-političku organizaciju, Crkvu sa svim njenim oblicima, čiji cilj nije ništa drugo nego uništavanje seksualnog uživanja a time i ono nešto malo sreće na zemlji."³

Unutar fiktivnog grada Dogvillea smještene su sve generacije te svi osnovni oblici društvenih zajednica što taj grad čini presjekom američkog društva 30-tih u mikro obliku. Nakon što uđemo u fiktivnu kolibu Edisona Juniora i Edisona Seniora, upoznajemo oca i sina koji se vidno žele prikazati kao intelektualci raspravljajući o životu, dok istovremeno Edison Senior, zavaljen u naslonjaču, čita *Pustolovine Toma Sawyera*, američki dječji klasik Marka Twaina čime sugerira vlastitu infantilnost, ali i jaku političku sugestiju koja razotkriva nepokorene ideale američkog sna. S druge strane Reich, u zaključnom dijelu poglavlja o ideologiji kao materijalnoj sili, govori o kombinaciji političkih ideala i sublimaciji nagona. "Da bi se pojmila ta sveza između nužno je shvatiti središnju društvenu instituciju u kojoj se isprepliću privredna i seksualna ekonomijska situacija privatnovlasničkog društva. Bez uvođenja te institucije nije moguće razumjeti seksualnu ekonomiju i ideologijski proces patrijarhata. Psihoanaliza ljudi svake dobi, iz svih zemlja i iz svakog socijalnog sloja pokazuje: povezivanje se socijalno ekonomijske strukture društva događaju u prvih četiri ili pet godina života u obitelji. Crkva kasnije samo nastavlja funkciju. Zbog toga se klasna država nečuveno interesira za obitelj: ona je postala njenom tvornicom strukture i ideologije."⁴

Tom Edison Junior pokušava biti u nekom smislu službena osoba za davanje savjeta stanovnicima Dogvilla. Na vlastitu ih inicijativu promatra, proučava te donosi zaključke o njihovom ponašanju. Svojim stavom ostavlja dojam izaslanika neke državne institucije za ideološka pitanja. Organizira sastanke u maloj mjesnoj crkvi na kojima problematizira pitanja na koja realno ne može ponuditi rješenja, čime samo stvara privid o nekakvoj konstruktivnoj društvenoj praksi koja bi svakako trebala postojati, ali je naprosto nema. Dogville je zaboravljeni gradić čiji zaboravljeni stanovnici unatoč tome i dalje prakticiraju ideološki uređenu svakodnevicu u korist održavanja općeprihvaćenog političkog i državnog stava.

---

³ Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proleterku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

⁴ Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proleterku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

Predgovor *Dogvilla* završava zvukom pucnjeva i Tomovim zamišljenim pogledom u daljinu.

3.2. Tom čuje pucnjeve i upoznaje Grace

Ideologija obitelji u masovnoj psihologiji fašizma

Ubrzo nakon zvuka pucnjeva, Tom čuje neobično lajanje psa Mojsija, koji je zapravo samo crtež na podu pozornice, ali ga svi stanovnici Dogvilla prihvaćaju kao stvarnost. Produkciji filma sigurno nije bilo teško nabaviti adekvatnog psa za potrebe scene, međutim njegovo odsustvo nije samo estetski nego metaforički zanimljivo. Upravo na tom segmentu moguće je aplicirati koncept koji Wilhelm Reich iznosi u navedenom poglavlju. Pojednostavljeno značenje ideologije je vjerovanje u određeni set značenja i vrijednosti. Njezino prakticiranje realizira se kroz djelovanje u duhu ideoloških stavova. Ako se svi stanovnici grada konsolidiraju oko činjenice da je Mojsije živ pas, onda se to njihovo uvjerenje uzdiže do religijskih zanosa te se više ne dovodi u pitanje njegovo stvarno agregatno stanje. U tom smislu argumenti više nisu važni, važnija su uvjerenja te njihovo provođenje. "Na različitim mjestima u svojoj knjizi *Mein Kampf* Hitler naglašava da je pravilna masovno psihologijska taktika o tomu da se treba odreći argumentacije i neprestano govoriti masama samo 'o velikom konačnom cilju.'⁵

Mojsije laje zbog nepoznate posjetiteljice koja mu je ponukana glavu ukrala kost. Ona je prekrasna bjegunka Grace i zalutala je u grad bježeći od mafije. Njezin dolazak upravo je situacija koja je trebala Tomu kako bi produbio smisao svojoj savjetničkoj ulozi u gradu. On ju je zaštitio od mafijaša koji su se raspitivali za nju, spremio njihovu posjetnicu u džep i odveo ju na razgovor u svoju kolibu. Tom je Grace ponudio komad kruha, koji ona, u početku odbija, no on ju upozorava kako "nije pristojno odbiti ponuđeno". Posramljena njegovom kritikom, Grace je uz isprike uzela komad kruha i počela ga jesti. Komentirajući samu sebe Grace kaže kako je odgojena da bude arogantna te kako se sada mora sama "učiti". Upravo to njezino arogantno držanje nije prikladno za ženu, naročito ženu koja je sama naspram svijeta, točnije, bez muškarca, te je "učenje" u principu prihvaćanje društvenih normi koje konstantno uče žene da su manje vrijedne. "Žene pod malograđanskim utjecajima poprimaju rezignirano držanje koje se

---

⁵Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proletersku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

temelji na potisnutom seksualnom buntu, a sinovi pored podaničkog stava spram autoriteta i jako identificiranje sa svakom vlašću."⁶

Ideologija obitelji o kojoj piše Wilhelm Reich i koju opisuje Lars von Trier je svakako, između ostalog, i patrijarhalna. Kroz tu prvotnu komunikaciju Tom i Grace uspostavili su parametre svog odnosa koji se poslije nastavio razvijati na tim temeljima. Tom se odmah postavio kao stabilan muškarac koji racionalno vlada situacijom te koji je spreman pronaći rješenje za njezinu problematičnu situaciju. Odmah ju je upozorio na poštivanje norme te korigirao njezino ponašanje što je ona, stjerana u kut, prihvatila jer joj se ta gesta na trenutak učinila dobronamjernom. Takav odnos prikaz je tipične neravnopravnosti spolova koja vlada unutar masa te tako, korak po korak, tvori patrijarhalno društvo. Grace je bjegunka koja se mora skrivati i koja je u nepovlaštenoj situaciji u kojoj mora prihvaćati bilo koju poziciju koja joj pruža opstanak. Ona nema pravo izbora, ona je zapravo izjednačena s mnogim drugim ženama koje iz nekih društveno-ekonomskih razloga moraju prihvaćati ono što im se nudi, jer u toj situaciji, kako je Tom rekao, "nije pristojno odbiti ponuđeno". Dolaskom Grace, Tom se napokon ostvario u ulozi glavnog gradskog savjetnika. Na sastanku zajednice koji se održavao idućeg dana u mjesnoj crkvi, Tom je zamolio stanovnike da Grace prihvate na dva pokusna tjedna kroz koje će ona opravdati njihovo povjerenje. Uz malo oklijevanja stanovnici su prihvatili skrivati Grace na određeno vrijeme. Tom je zapravo lijenčina koja se skriva iza uloge pisca, savjetnika i političara, on je tipični demagog koji se stanovnicima predstavlja kao spasitelj njihove moralnosti, a Grace kao njezin vjerni izbavitelj. Poslije sastanka upozorio je Grace da stanovnici motre svaki njezin potez te da treba na neki način pridobiti njihovu naklonost. Dok je to govorio, glumci su doslovno usmjerili pogled na Grace te se svjetlo fizički izmijenilo unutar kadra. Njihovi pogledi puni prijezira i osude su u tom filmskom trenutku usmjereni i na gledatelja te mu prenose osjećaj krivice. Temeljni princip ideologije obitelji je sustavno i konstantno prenošenje krivnje, a ono se naročito odražava na ženske osobe, pogotovo ako su bez formalne pratnje muškarca. Institucija crkve, dakako, generira i proizvodi takve "koktele" osjećaja te putem sado-mazohističkog principa odgaja svoje sljedbenike. Sama činjenica da crkva kao vrhovnu, uzoritu i svetu ženu postavlja figuru Djevice Marije, koja je bez spolnog čina rodila sina, je potpuno neprirodana i pomalo nas već uvodi u paradoksalnost i agoniju fašizma. U tom

---

⁶ Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proletersku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

smislu se na neobičan način preklapaju režijski postupci Larsa von Triera unutar filma i analiza psihologije fašizma Wilhelma Reicha u dotičnoj knjizi, s idejom "psihopatološke drame" Sigmunda Freuda u knjizi *Psihološki likovi na pozornici*. "Psihološka drama postaje psihopatološka kada izvor patnje u kojem i mi sudjelujemo, te iz kojeg bismo trebali iskusiti zadovoljstvo, više nije sukob između dva gotova gotovo jednaka nagona, već između onog svjesnog i onog potisnutog."⁷ Freud zaključuje da takvo zadovoljstvo može osjetiti jedino neurotik, a ne "normalan" gledatelj. Dok stanovnici grada gledaju u gledatelja postavlja se pitanje tko je u tom slučaju neurotik te se u nekom smislu estetizira uloga "mase", iza koje stoji zakon Crkve, te se iščitava njezina ogromna i razorna snaga. Također, logično je pitanje zašto su pogledi mase usmjereni na Grace, a ne na Toma, kada ih je on doveo u takvu situaciju. "Hitler se kao i svaki fašistički pokret oslanja na različite slojeve malograđanštine. Nationalsocijalizam time očituje sva proturječja koja obilježuju masovnu psihologiju malograđanštine. Radi se o tome da se, prvo, sama ta proturječja shvate u njihovom ustrojstvu, a, drugo, da se zajedničko podrijetlo tih proturječja upozna iz proizvodnih odnosa imperijalističkog kapitalizma."⁸ Činjenica je da su ljudi, stanovnici nekih gradova, najčešće izloženi svakodnevnom gledanju u apsurdnost i neurotičnost sistema, u slučaju čijeg nepoštivanja bivaju sankcionirani, stoga je običan stanovnik već unaprijed odgojen kao gledatelj-neurotik, koji potom teško prepoznaje i elemente horor-fikcije u realnom svijetu. Upravo to je ideologija, određena prizma kroz koju prijeteći gledaju stanovnici Dogvilla. "Raspoloženje je naroda bilo uvijek samo izraz onoga što se odozgo utuvaluje javnome mnijenju"⁹

---

⁷ Freud S. (2005) Freud i Mojsije: studije o umjetnosti i umjetnicima. Zagreb: Prosvjeta.

⁸ Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proletersku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

⁹ Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proletersku seksualnu politiku. (citirani dio iz Mein Kampfa Adolfa Hitlera) Zagreb: Jesenski i Turk.

3.3. Rasna teorija

Grace slijedi Tomov plan i počinje fizički raditi

Grace podliježe sumnjivoj provokaciji

Grace je neobična i lijepa žena, ona koja dolazi iz drugog grada, koja nije dijelila prethodna iskustva sa stanovnicima Dogvilla, koja je za njih skoro pa nositeljica druge kulture, one koja nije njihova. Druga kultura se za njih razlikuje isključivo po tome što nije njihova, jer oni za početak ni ne znaju kakva je to njihova kultura, a pogotovo ne znaju ništa o drugoj kulturi, osim toga da je druga, a druga je ona kriva. Veliku ulogu u raspoznavanju tog podteksta u filmu ima element kostimografije. Naime, Grace u grad dolazi u prekrasnom, elegantnom, modrom kostimu te se na takav način u početku vidno razlikuje od drugih žena u Dogvillu. Nakon nekoliko dana Gracina odjeća je već lagano potrgana i sve više nalikuje njihovoj odjeći. Unatoč tome, Grace zadržava eleganciju koju je vizualno predstavljao njezin kostim te on zapravo tijekom čitavog filma ostaje njezina psihološka garderoba i pečat koji je neuništivo razlikuje od stanovnika Dogvilla. Stoga koliko god se ona "prerušila", njezina različita krv je u toj igri preživljavanja odaje. "Rasna teorija polazi od pretpostavke da je "željeni zakon" prirode isključivo sparivanje svake životinje sa životinjom svoje vrsti. Samo izvanredne okolnosti kao, primjerice zarobljeništvo mogu prekršiti taj zakon i dovesti do miješanja rasa."¹⁰ Kako kaže Reich, rasna teorija je osovina njemačkog fašizma, koja svoje ideološke korijene temelji u materijalnoj jezgri te se potom grana u metafizičke elemente. Upoznajući Dogville, Grace se susreće s manifestacijama upravo takve ideološke strukture. Odlazi kod svakog stanovnika te mu nudi svoju pomoć u obavljanju svakodnevnih poslova, ali svako od njih pomoć odbija. Svi ustraju u održavanju određenog dojma o sebi koji se temelji isključivo na vizijama ega. Stariji slijepi čovjek koji živi sam, odbija pomoć pritom pokušavajući dokazati svoj vid, dok paralelno svoje riječi patetično prati uvježbanim položajima ruke koja pokazuje na određeni sadržaj. Između ostalog, unutar svog monologa, on nam ukazuje na drveni krov crkvenog tornja koji bez ostatka konstrukcije sablasno visi u zraku. To su znakovi trule zajednice koju izjeda ideologija, sistem i ego. Svi razgovori koje Grace vodi sa stanovnicima nabijeni su čudnom tenzijom koja stvara atmosferu napetosti. Sadržaji razgovora su isprazni te se osjeća nervoza koju

---

¹⁰ Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proletersku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

sugovornici pokušavaju prikriti teatralnom mirnoćom glasa koja čak graniči s groteskom. Nakon raznih razgovora i provokacija, Grace počinje raditi svoj prvi posao u nacrtanom vrtu te joj poslije toga svi stanovnici otvore svoja vrata kako bi im ona pružila odgovarajuću pomoć. U međuvremenu, Tom je jako zadovoljan kako napreduje Gracein odnos sa stanovnicima, jedino što ga zabrinjava jest to što Grace nije uspjela uspostaviti dobar odnos s Chuckom. Kako bi to promijenio, osmišljava plan te se s Chuckovom ženom Verom dogovori kako će im Grace jednu večer čuvati djecu. Gledajući kako mu se planovi uspješno provode u djela, Tom je sve više opijen moću koja mu dolazi iz osjećaja vlasti i nadmoći spram Grace, ali i osjećaja određene pobjede i veličine spram ostatka zajednice. "Vjera u 'ljude rođene da gospoduju' postaje pokretnom oprugom vezanosti nacionalsocijalističkih masa uz 'vođu', a postaje i psihologijskom podlogom vlastitog dobrovoljnog uvrštavanja među sljedbenike. Pored toga, odlučujuće djeluje i intenzivno identificiranje s vođom koje skriva vlastitu podređenost kao vođenog člana mase. Svaki se nacionalsocijalist u svojoj psihičkoj ovisnosti osjeća kao 'mali Hitler'.¹¹ Tom se u svakom slučaju pokušava nametnuti kao vođa zajednice koji slijedi pravilan moralan put do emotivnog i gospodarskog oslobođenja društva iz problema. Odnos između njega i Grace je psihološki zanimljiv jer se on naspram njoj osjeća nadmoćnim što ga omamljuje i zanosi prema osjećajima ljubavi, ali ona premda u ovoj fazi podložna njegovim idejama, na njih pristaje kroz nekakvu čudnu samilost, odričući se pritom svoje dominantnosti samo kako bi njemu priuštila osjećaj veličine, koja njoj na taj način ne treba jer je ona prirodno ima u sebi. Upravo zbog te njezine banalizacije okruženja, Chuck je optužuje za romantizaciju Dogvilla i njegovog pitoresknog ugođaja. Njezino čuvanje djece, prema Tomovoj direktivi, završi njihovim sukobom kroz koji se oni na određen način povezuju. On joj kroz svoj mizantropski pristup govori kako je Dogville opasno mjesto prepuno pohlepkih ljudi te da je njezina slika o idealnom gradu u kojem žive skromne duše, zapravo naivna. "Kao i u proletarijatu nasuprot malograđanštini- i u seljaštvu omladina rano počinje sa seksualnim odnosima; ali ta je omladina zbog strogog patrijarhalnog odgoja ometena ili čak brutalna, seksualni se život odvija tajno, spolna hladnoća djevojaka je pravilo, a tipična su pojava seoske seksualnosti brutalna ljubomora, seksualna ubojstva i tretiranje žene poput služavki. Nigdje nema toliko histerije kao na selu.

---

¹¹ Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proletersku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

Brak je privredno strogo diktirani konačni cilj odgoja."¹² Hitler čovječanstvo dijeli na rase koje utemeljuju kulturu - arijevence, rase koje nose kulturu- azijski narod te rase koje razaraju kulturu- židovi. Kada se arijevac krvno miješa s "nižim narodima", dolazi do propadanja nosilaca kulture. Čitava njegova rasistička ideja ne temelji se na argumentima nego osjećajima vrednovanja. Ona u kombinaciji s nacionalističkom ideologijom ima konkretnu vezu s imperijalističkim ciljevima. Korijen fašističke rasne teorije je osjećaj straha te zaziranje od osjetilne i tjelesne seksualnosti. Takvi temelji omogućili su patrijarhalnom sistemu čvrstoću i opstanak te pretvorili seksualnost u robu i seksualne interese podredili službi privrednih. Grace je stanovnicima Dogvilla kao nekakva sumnjiva roba, od koje svi imaju koristi koju ne žele priznati. Prošlo je dva tjedna i građani Dogvilla okupili su se u mjesnoj crkvi kako bi donijeli presudu koja će definirati može li Grace ostati u gradu ili mora otići. Stanovnici nisu htjeli glasati ispred nje, jer bi na takav način i oni postali ranjivi. Njihovo ponašanje je preslika ponašanja ljudi na političkim funkcijama koji donose odluke u privatnosti svojih vijećnica, bez da se pritom suočavaju s krajnjim korisnicima donesenih odluka. Grace odlazi u rudnik i tamo čeka presudu, a ukoliko čuje petnaest otkucaja to će biti znak da može ostati. Svaki put kada čuje udarac zvona prisjeća se trenutka koje je dijelila sa stanovnicima te se osjeća sretno misleći da su joj neki od njih postali prijatelji. Njezina sjećanja redatelj je strukturirao kroz flashbackove, koji u odnosu na čitavi stil filma odudaraju. Režijska metoda flashbackova najčešće se koristi kako bi se pojasnila povijest nekog događaja. U ovom slučaju nama je povijest odnosa Grace sa ostalim stanovnicima dobro poznata, ali nam kroz takav presjek njezinih misli postaje jasno da ona pamti samo pozitivne trenutke te da s jedne strane naivno, a s druge plemenito gleda na ljudski rod općenito. Taj filmski trenutak je vrlo važan za dramaturški slijed ostatka priče. Zvono otkuca petnaest udaraca označavajući kao konačnu presudu za Grace ostanak u Dogvillu. Grace je stanovnicima grada kao neki mistificirani objekt u kojem oni trenutno uživaju, kao u čarima tajne ili zabranjene igračke. S obzirom da je ilegalna građanka koja se odmetnula od zakona, za nju vrijede zakoni koje definiraju stanovnici Dogvilla. Na takav način, oni stvaraju svoj imaginarni svijet u kojem ih vodi jedino njihov unutarnji moralni kompas. Grace je osoba koja u sistemu ne postoji, ono što njoj naprave kao da nisu nikom napravili, njihova djela u tom smislu biti će izbrisana, jer nisu arhivirana. Upravo način na koji se artikulira fiktivno stvoren sistem u Dogvillu je iz dana u dan

---

¹² Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proletersku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

sve više sličan konstrukciji fašizma. Ipak, fikcije stvorene u odnosu na Grace, nisu stanovnicima Dogvilla nepoznanice, one su generirane iz već legalnih fiktivnih tvorevina - obitelji i crkve.

3.4. Simbolika kukastog križa

Sretni dani u Dogvilleu

Napokon je 4. srpnja

U Dogville je stiglo radosno i živahno proljeće. U tom malom siromašnom gradu vladala je harmonija. Grace je svojom prisutnošću uspjela prekriti trule pukotine koje su inače izvirale iz njihovih međusobnih odnosa. Stanovnici su joj osposobili dio neke male zapuštene kuće za spavanje i boravljenje. Došao je 4. srpnja te su svi zaokupirani proslavom. Dan nezavisnosti popularno nazivan "4. srpnja" državni je praznik u SAD-u kojim se slavi američka nezavisnost od Velike Britanije. Na taj dan veliča se američka povijest, tradicija i kultura promoviranjem američkih obilježja te simboli. Kod upotrebe simbola karakteristično je to što su jednoznačni u sadržajnom smislu, ali svoje emotivno značenje fleksibilno prilagođavaju razlikama određenih kategorija ljudi na političkom tržištu. Lars von Trier se ovakvom režijskom odlukom zapravo podsmjehuje američkom zalaganju za nacionalne vrijednosti, jer konstrukt američkog sna o idealu pojedinca i zajednice smješta u sredinu Dogvillea, gdje je zapravo na konkretnim primjerima iznevjeren svaki segment propagiranog američkog ideala. Možemo uvidjeti kako Hitler izvrsno razumije snagu i moć simbola u svrhu propagande fašističkih ideja. Njihovom upotrebom provocira osjećaje i afektivne reakcije na razini mase te putem njih manipulativno artikulira političko stanje unutar naroda.

Dogville je u duhu američkog principa prihvatio došljakinju Grace u svoje krugove. Premda su svi muškarci u selu opčinjeni njezinom pojavom, Tom i Chuck specifično su fokusirani na nju. Tom prizna Grace da je zaljubljen u nju i ona ga usreći tako što mu uzvratila zaljubljenost. Tijekom zajedničkog ručka stanovnici zahvaljuju Grace na njezinoj pomoći. Idiličnu atmosferu prekida telefonski poziv, u kojemu žena iz susjednog grada najavi dolazak policajca. Grace se sakrije taman prije nego policijski službenik dođe na proslavu. To je ujedno i prvi put nakon mnogo godina da u Dogville dolazi neka službena osoba. Policajac stavi letak sa Graceinom slikom na obližnje stablo te upozori mještane kako je riječ o veoma opasnoj osobi. Nakon toga, atmosfera u gradu drastično se mijenja. Tom iduću večer prenosi Grace novi prijedlog

stanovnika s obzirom na nastale okolnosti. Naime, kako kaže Tom, stanovnike je naročito uznemirilo to što je policajac Grace opisao kao opasnu te je, s tim epitetom i događajem, porasla cijena njezina boravka u Dogvilleu, stoga je Tom samoinicijativno predložio poslovni plan, jer kako kaže, stanovnicima je potrebna kompenzacija "quid pro quo". Stanovnici predlažu da s obzirom na to što ju je skuplje skrivati, jer oni više riskiraju, ona treba raditi više te joj se mora smanjiti simbolična plaća koju prima. Grace je užasnuta načinom na koji stanovnici raspravljaju o njezinoj sudbini, ali pristaje na dogovor, kao da još uvijek vjeruje u nekakvu pravdu koja stoji iza njihovih odluka. Tom je uvjerava kako zapravo nema izbora, odnosno mora ostati jer će s obzirom na tako veliku angažiranost policije, teško naći sklonište negdje drugo i u tom trenutku Grace postaje taotkinja Dogvillea. "Poslovni plan" koji se argumentira ideološkim idejama upravo je suština Hitlerove politike. Propaganda (fašizma) je sredstvo pomoću kojeg se u prvi plan guraju zapravo nevažne informacije, a one koje se odnose na gospodarske i ekonomske segmente se deplasira. Propaganda se koristi već utvrđenim simbolima kako bi osnažila svoju retoriku. Zanimljivo je kako se ljudi lako politički izmanipuliraju od strane sistema upotrebom propagande i simbola, dok je naprosto fascinantno kako metode manipulacije koriste u vlastite svrhe političkim pregovorima na razini svakodnevnice. Odličan primjer je situacija s policajcem koji dođe kako bi se informirao o nestaloj Grace. Dok postavlja plakat, on stanovnicima govori kako je dotična bjegunka veoma opasna te kako ju se povezuje s velikim pljačkama banaka koje su se dogodile u protekla dva tjedna. Iako su stanovnici Dogvillea svjesni da Grace fizički nije mogla sudjelovati u pljačkama jer je čitavo vrijeme bila s njima, priča im pogoduje kako bi iskoristili i ucijenili Grace. Koriste termin "opasna" kao propagandu za ostvarenje vlastitih ciljeva. Problem sa simbolima kojeg u nekom smislu ističe i Reich je u tome što se njihovo značenje ne propituje već ih se uvijek uzima kao "gotov proizvod". Nešto što ima definirano emotivno značenje idealno je sredstvo za manipuliranje masama i grupama općenito. Iako je Grace svjesna da nije opasna, barem ne na način koji joj se nameće, ona i sama pristaje na novonastali dogovor o radu, jer je svjesna koje sve konotacije sintagma "opasna bjegunka" podrazumijeva. Pomalo rastresena Grace na kraju razgovora upita Toma je li bacio posjetnicu koju su mu one noći, kada je tek došla u Dogville, ostavili mafijaši. Tom kaže da ju je zapalio. Idućih dana stanovnici, osnaženi novom situacijom, prema Grace počinju snažno razvijati ucjenjivački odnos. Počeli su je maltretirati s raznim provokatorskim zahtjevima, želeći joj time dokazati da je zapravo građanka drugog reda. S obzirom na to, oni su postali utemeljitelji

kulture, prva klasa građana Dogvillea koja ima sva potpuna prava grada. Zabranili su Grace da se koristi njihovim prečacima te joj strogo zamjerali i najmanju pogrešku. Osim toga, Chuck je počeo smatrati bezobraznim to što ga Grace ne poštuje na način koji je on zamislio. Taj je način konkretno bio seksualne prirode, odnosno nije mu više bilo prihvatljivo njezino odbijanje. Grace mu se, zatečena njegovim riječima, ispričala te mu pokušala objasniti da ga bez obzira na odbijanje poštuje, ali on s tim nije ostao zadovoljen. Sada su svi stanovnici Dogvillea očekivali da ih Grace na sve načine, psihičke i fizičke, zadovolji te da se u njoj utope sve njihove frustracije. Grace postaje roba Dogvilla koju oni sadistički koriste. Njezino emotivno stanje postaje nestabilno, no ona još uvijek vjeruje da će se kroz dovoljno predan rad opravdati u očima Dogvilla. Njezina zabluda slična je zabludi čitavog proleterijatskog zanosa u određenim povijesnim fazama. Koliko god Grace radila, stanovnici uvijek očekuju još više i još bolje, dok paralelno ona postaje iscrpljena te na takav način oslabljena i ranjiva na fizičkoj i emotivnoj razini. U takvom stanju uma njom je lakše manipulirati upravo putem jezika naučenih simbola. Kako bi naglasio njezino unutarnje stanje redatelj koristi sitne elipse tijekom kadrova u kojima je Grace sama, u srednjem ili krupnom planu. Između tih elipsa ništa se ne događa, u pitanju je simbolično kraćenje od desetak sekundi, ali na takav način se postiže određena atmosfera šizofreničnosti koja nas uvodi u dramaturšku kulminaciju filma. Osim toga, korištenje elipsa je kao nekakav znak da Grace ulazi u fazu introspekcije, kroz koju ćemo postepeno početi razumijevati zašto ona ima potrebu izlagati se takvim torturama u Dogvilleu.

3.5. Seksualno-ekonomijske pretpostavke građanske obitelji Dogville pokazuje zube

Seksualno-ekonomijske pretpostavke građanske obitelji bi se u suštini mogle svesti na tvrdnju da je obitelj najvažnije mjesto produkcije građanskog čovjeka. Krajnje proturječnu ulogu u obitelji ima žena. "Ako, dakle, hoćemo shvatiti činjenicu da se Hitlerova partija, kao i partije centra, pretežno oslanjala na ženske glasove moramo pored objektivne funkcije porobljavanja žena shvatiti i psihologijski mehanizam tog porobljavanja. A taj se mehanizam sastoji u suprostavljanju žene kao roditeljice i žene kao seksualnog bića"¹³

---

¹³ Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proletersku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

Grace se, između ostalih obaveza tijekom radnog dana u Dogvilleu, brine o Chuckovoj i Verinoj djeci. Njihov sin Jason maltretira Grace igrajući razne psihološke igrice s njom. Primjerice, uvijek joj želi sjediti u krilu. Njegova opsesija s Grace je čudne, pomalo seksualne prirode. Pokušava je ucjenom nagovoriti da ga istuče po stražnjici. "Dijete upravlja svoje prve genitalne ljubavne pobude na najbliže osobe svog okoliša, a to su ponajčešće roditelji. Tipično je da se roditelj suprotnog spola voli a isto spolni ponajprije mrzi. Prema ovom razvijaju se pobude ljubomore i mržnja, ali istodobno i osjećaji krivice i straha od njega. Strah se u prvom redu tiče vlastitih genitalnih pobuda prema roditelju drugog spola. Taj strah, zajedno s realnom nemogućnošću zadovoljenja incestne želje, dovodi želju zajedno s genitalnom težnjom do postignuća. Iz toga postignuća primarno se izvodi većina kasnijih ljubavnih smetnji."¹⁴

Raspravu Grace i Jasona prekida Chuck koji nenadano dolazi ranije s posla kući. Iznenadenoj Grace govori da su policajci u gradu te da će ju izdati ukoliko mu ne ukaže poštovanje, drugim riječima, ukoliko mu ne dopusti izvršiti seksualni čin. Proces približavanja Chuck započinje konstatacijom: "Ako mogu natjerati cvijeće da procvjeta onda mogu i tebe natjerati da..." Grace se s mučninom opire, ali Chuck ne popušta te je siluje na podu pored kolijevke u kojem spava njegov najmlađi sin Achillesa. Scena silovanja prikazana je i u srednjem planu te u polutotalu kroz svakodnevne radnje ostalih protagonista. S obzirom na to da kuće ili kolibe nemaju stvarnih zidova, silovanje se zapravo odvija na zajedničkom "tlu", na očigled svih. Metonimijska scenografska gesta važna je redateljska poruka o podjeli odgovornosti. Naime, na ovakav način svjedočimo činjenici, kako bez obzira na zidove i razne fizičke barijere te udaljenosti, zajednica uvijek zna i makar potihom sudjeluje u ovakvom agresivnom, sadističkom činu, jer i šutnja je podrška. Stoga, Grace nije silovao samo Chuck nego i čitavi Dogville, jer silovanje nije samo fizički čin pojedinca nego i problem društva općenito. To je u nekom smislu pojednostavljena misao Reichovih analiza fašizma u knjizi *Masovna psihologija fašizma*, s obzirom da se zaključci svih analiza svode na činjenicu kako za ustanak i provedbu fašizma nije odgovorna nekolicina ljudi već čitava masa, koja reproducira i održava takve političke ideje.

"Patrijarhalno, autoritarno razdoblje ljudske istorije pokušalo je da sekundarne, protiv društvene nagone obuzdava nametanjem prisilnih moralnih ograničenja. Stoga takozvano kulturno ljudsko biće predstavlja živu strukturu sastavljenu od tri sloja. Na površini je veštačka maska samokontrole, prisilne, neiskrene učtivosti i izveštačene društvenosti. Nešto dublje je drugi,

---

¹⁴ Reich W. (1985) Spolna revolucija:Prilog karakternoj samoupravi čovjeka.Zagreb: Naprijed.

frojdotski sloj "nesvesnog" u kome su, kao u kavezu, sadizam, gramzivost, pohotljivost, zavist, nastranost svih vrsta i slični podsticaji koji, pri tome, ne gube ni najmanji delić svoje snage. Drugi sloj je proizvod kulture osporavanja seksualnosti; svesno se doživljava uglavnom kao ogromna unutrašnja praznina. Sasvim duboko, u trećem sloju, žive i deluju prirodna društvenost i seksualnost, spontano uživanje u radu, sposobnost za ljubav. To je biološko jezgro građe čovekovog karaktera, nesvesno i zatrašujuće; u suprotnosti je sa svakim oblikom autoritarnog obrazovanja ili političke vlasti."¹⁵

Otac Chuck i sin Achilles koriste iste obrasce sadističkog ponašanja naspram Grace. Obojica ju ucjenjuju te, služeći se nasiljem, žele doći do cilja koji se zapravo svodi na zadovoljavanje njihovih seksualnih želja. Kroz taj primjer vidljivo je kako otac u patrijarhalnoj obiteljskoj strukturi prenosi svoje modele ponašanja na muškog nasljednika, održavajući na takav način ukupan politički sistem kojemu je takav tip obitelji osnovna podrška. "Njezina je kardinalna zadaća, ona radi koje je konzervativna znanost i konzervativno pravo najviše brane, njezino svojstvo tvornice autoritarnih ideologija i konzervativnih struktura. Ona je odgojni aparat kroz koji od prvog dana gotovo beziznimno mora prolaziti svaki član društva. Ona ne samo kao institucija autoritarne naravni, nego, kao što ćemo odmah vidjeti, snagom strukture koja joj je svojstvena, utječe na dijete u smislu konzervativnog svjetonazora; ona je posrednica između privrede društva i njegove ideološke nadgradnje, ona je prožeta konzervativnom atmosferom, koja se nužno svakom od njezinih članova neizbrisivo usijeca u pamet."¹⁶

Dok Grace slomljena leži na podu Chuckove kuće, Tom se raspituje za nju kod Chucka koji je izašao na ulicu. Chuck mu kaže da je može potražiti u kući jer više nema posla za danas. Tom dolazi ispred njegovih vrata, međutim ne ulazi unutra. U njegovom ponašanju iščitavamo strah i kukavičluk te nemogućnost da se kao tobožnji intelektualac suprotstavi represiji patrijarhalnog sistema, odnosno njegovih posljedica u društvu. Kada bi Tom stao u transparentnu obranu Grace, on bi direktno ugrozio svoj društveni položaj, koji mu prema pravilima političkog sistema pripada.

---

¹⁵ Reich W.(1988) Funkcija orgazma. Beograd.Književno-izdavačka zajednica A-Š delo.

¹⁶ Reich W. (1985) Spolna revolucija:Prilog karakternoj samoupravi čovjeka.Zagreb: Naprijed.

"Budući se klasno društvo privatnog vlasništva reproducira uz odlučujuću pomoć obitelji u obliku određenih klasno ideoloških struktura, politička reakcija mora obitelj smatrati temeljem 'države, kulture i civilizacije' i braniti je kao takvu"¹⁷

3.6. Crkva kao međunarodna seksualno-politička organizacija kapitala

Grace je napokon dosta Dogvillea, napušta grad i ponovo vidi svjetlo dana

Održavanje sastanka na kojem se izriče istina i Tom odlazi

(samo da bi se kasnije vratio)

Nakon silovanja Grace se osjeća rezignirano. Tom je preklinje da mu se povjeri i ona na kraju popušta te mu sve ispriča, ali on nema nikakvu posebnu reakciju. Stanovnici Dogville su prema Grace bezobrazni, maltretiraju je te se prema joj ophode kao prema ropkinji. Chuck koristi svaku priliku da je siluje, a Grace na pomalo psihotičan način prihvaća cjelokupni sadizam koji trpi. Tijekom jedne noći, dok je spavala, posjetilo ju je nekoliko žena na čelu s Verom, Chuckovom suprugom. Vera je optužuje da je zavodila Chucka te da su viđeni tijekom seksualnog čina u voćnjaku. Grace se pokušava opravdati, govoreći istinu, ali Vera ju ne doživljava. Umjesto toga održi joj "lekciju o stoicizmu", jer kako kaže vjeruje u edukaciju. Uzima Graceine keramičke figurice, koje je ona kupila još za vrijeme primanja simbolične naknade za rad u Dogvillu te ih gnjevno razbija, jednu po jednu. Kaže da će prestati, ukoliko Grace, prema načelima stoicizma, zadrži suze. Ipak, Grace se potpuno raspadne i rasplače, prvi put nakon djetinjstva. Te figurice bile su simbol njezine vjere u plemenitost male gradske zajednice, u kojoj su ljudi prostodušni i skromni. Svi ti ideali su za nju do tada već bili porušeni, ali ovaj Verin agresivni performans natjerao ju je da se istinski suoči s istinom. Potpuno srušenog morala Grace idućeg dana govori Tomu da želi pobjeći iz Dogvillea. On joj pruža potporu te joj predloži plan bijega. Ukrade ocu 10 dolara te ih daje Grace koja s novcem potplaćuje Bena, vozača kamiona, da je skrivenu u prtljažnom dijelu vozila s jabukama, odveze iz grada. Ben pristaje te oni idućeg jutra kreću na put. Grace leži u prtljažniku s jabukama i radosno iščekuje neko drugo svjetlo dana. Prema staroj biblijskoj priči zmija je nagovorila Evu da u Rajskom vrtu proba zabranjeno voće, jabuku, a

---

¹⁷ Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proleterku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

potom je Eva nagovorila Adama na isto te su oni zbog tog čina prognani iz Rajskog vrta. Zbog njihove krivice, svi smo zauvijek otuđeni od te Božje utopije. Dramaturgijom navedene priče apelira se na Evu kao ključnog krivca, jer je ona prva pokleknula zabranjenom užitku te je potom i sama inicirala novi grijeh, tako što je nagovorila Adama. U kršćanskoj kulturi ta je priča jedna od kardinalnih, a njezina simbolika često se koristi i kao metafora unutar opće kulture. Jabuka, kao jedan od tih simbola, često predstavlja koncept "istočnog grijeha" i "zabranjenog voća". Naravno, ta priča kao i većina drugih biblijskih priča, ženu kao biće degradira u odnosu na muškarca te je prikazuje slabijom, manje inteligentnom i manje značajnom. Wilhelm Reich analizira političku snagu Crkve kao institucije u odnosu na društvo u cjelini. Kroz analizu razmatra razlike u shvaćanju kršćanstva unutar različitih političkih frakcija. Također, uviđa da se struktura religioznog osjećaja kod vjernika poslije koristi u različitim kontekstima djelovanja u društvu. "Nadovezujemo se na naš glavni problem; budući da se nacionalsocijalizam i Crkva uspješno oslanjaju na mističko mišljenje i osjećaj masa, borba protiv samo onda ima izgleda za uspjeh ako nam uspije tako ubrzati i intenzivirati tempo antireligiozne propagande da se, kao što kaže dobra parola revolucije, 'stigne i prestigne' to mistično zagađivanje masa."¹⁸ Ključni problem antireligiozne kampanje je, kako kaže Reich, to što se njezina propaganda poziva samo na razum, a ne i na osjećaje. Ipak, osjećaji su često okidač ljudskih odluka i postupaka, a oni su sustavno "zaraženi" religioznim zabludama. Nakon nekog vremena, u Grace se u prtljažniku pridružuje Ben i kaže joj kako imaju problema, jer je ona opasan teret, a prijevoz opasnog tereta košta više od 10 plaćenih dolara. Objašnjava joj kako je namjeravao navečer posjetiti prostitutku, što bi ga koštalo, ali ukoliko iskoristi nju, može uštedjeti novac. Nakon toga joj se kratko ispriča govoreći da to nije ništa osobno te je potom siluje. Grace prilikom čina samo nepomično leži, a poslije toga zaspi nadajući se skoroj slobodi. Ipak, nakon još nekoliko sati vožnje, iz sna je probudi poznati lavež psa te se ona budi u Dogvilleu. Grace se probudi u živućoj noćnoj mori, ali bez obzira na šok i konstantna poniženja uspijeva zadržati pomalo jeziv mir na izrazu lica. Tu se zapravo nameće pitanje što s Grace nije u redu, odnosno, što je to od čega ona bježi, ako joj je to strašnije čak i od Dogvillea. Očito je da ona silovanje doživljava kao čin u kojem na vidjelo izlaze slabosti muškaraca koji (iako bi možda htjeli) ne mogu sami sebi pomoći. Ona ih na neki čudan, istinski način razumije i osjeća da se oni ne mogu ponašati

---

¹⁸ Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proletersku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

bolje od toga. Također, muškarci koji je siluju ponašaju se kao da nisu sami odgovorni za svoje postupke već kao da su primorani odgovarati svojim nagonima kroz iskaze sile. "Seksualnost je samo biološka funkcija širenja od središta (od sebe) ka obodu. Shodno tome, strah je samo kretanje u suprotnom smjeru, od oboda ka središtu (natrag u sebe). Dakle, seksualnost i strah predstavljaju dva suprotna smjera jednog istog procesa nadraživanja."¹⁹

Vjernici kažu da su oslobođeni straha jer nadu pronalaze u religiji, ali oni se, paradoksalno, zahvaljujući vjeri boje života, a ne smrti (u najboljem slučaju, ali češće se boje i života i smrti). Dakle, boje se i ustručavaju životnih nagona, a nagone smrti mistificiraju i glorificiraju. Unutar takve represije osjećaju da nisu potpuno krivi i odgovorni za svoje postupke, jer su samo mali kotačić društveno-političkog sistema, koji preživljava zahvaljujući propagiranim moralnim restrikcijama. Možda je pretenciozno zaključiti da Grace razumije svoje silovatelje, jer razumije da su oni samo posljedica sistema i odgojnih procedura državnih aparata u koje spada i Crkva. Stanovnici Dogvillea odrasli su i razvijali se uz crkvenu retoriku koja se kanalizirala u obiteljske zajednice, koje funkcioniraju kao njezina obrambena postrojenja. Crkva uistinu ima sjajnu propagandu, koja je vrlo primamljiva i funkcionalna. Tjedni posjet lokalne matične institucije i provođenje sata vremena tamo, ispovijed nekoliko puta godišnje te makar stihijsko poštivanje zadane koreografije dovoljno je za službeno pripadanje u kategoriju "dobrog čovjeka". Ne uzima se u obzir što "dobar čovjek" paralelno radi, konzumira ili griješi; ti se postupci smatraju opravdanima zbog onih nekoliko propagiranih procedura koje čine dobra kršćanina, a dobar kršćanin automatski je dobar čovjek. Također, muškarci su obično "manje krivi" jer su zavedeni na grijeh, a žene pak su grešne, ali ako to prihvate i pronađu sebi muškarca kojeg će slušati, biti će prihvaćene u zajednici. Crkva stoga nudi jedan lagodni put življenja, kroz kojeg nije potrebno propitivati vlastite postupke i suočavati se sa samim sobom, važno je samo pripadati njezinoj zajednici. U tom smislu crkva neizravno podržava muškarce koji su nasilnici i silovatelji, dapače, ona ih u nekom smislu tako i odgaja. "Temelj je malograđanske obitelji odnos patrijarhalnog oca prema ženi i djeci. On je, tako reći, eksponent i zastupnik državnog autoriteta u obitelji. On je zbog protuslovlja između svog položaja u procesu proizvodnje (sluga) i svoje obiteljske funkcije (gospodar) dosljedno i tipično narednička narav: on je pokoran prema gore, bez ostatka upija

---

¹⁹ Reich W.(1988) Funkcija orgazma. Beograd.Književno-izdavačka zajednica A-Š delo.

vladajuće nazore (odatle njegova sklonost prema oponašanju) a vlada prema dolje; širi nazore vlasti i društva i provodi ih.“²⁰

Dok Grace stoji u prtljažniku kamiona okružena svim stanovnicima Dogvillea, Tom nestrpljivo stoji sa strane pasivno promatrajući situaciju. Ben kaže kako je njezin povratak u Dogville bio isplaniran na sinoćnjem sastanku u mjesnoj crkvi. Tijekom tog sastanka Tom je uvjerio stanovnike da je Grace ukrala 10 dolara te su ju oni, s obzirom na okolnosti bijega i krađe, odlučili prigodno kazniti. Mentalno zakinut mladić Bill, kojem je Grace tijekom protekle godine pomagala u učenju za inženjera, osmislio je svoju prvu konstrukciju, koja je uspješno materijalizirala viziju ostatka zajednice. Uzeo je psu metalnu ogrlicu, koja ga je stezala oko vrata, potom na nju nespretno učvrstio zvonice te na metalnu ogrlicu u produžetku zakačio mentalni lanac i na kraju pričvrstio teški stari kotač. U izgradnji konstrukcije pomagali su mu ostali stanovnici. Pseću ogrlicu fiksirali su Grace za vrat te su je pokušali malo oraspoložiti tako što su vodili računa da je lanac između ogrlice i kotača dovoljno dug kako bi ona nesmetano mogla spavati u krevetu. Edison stariji nježno se obrati Grace govoreći kako su primorani tako postupiti ako žele zaštititi interese zajednice. Ukratko rečeno, to je fašizam na djelu. Stanovnici Dogvillea, okupljeni u svojoj mjesnoj crkvi kao krovnoj instituciji, osmislili su plan kako će izigrati te potom zarobiti Grace sankcionirajući pritom njezina osnovna ljudska prava te ponižavajući je kao čovjeka u svakom smislu te riječi. Nakon zarobljavanja, Tom ode do Grace govoreći da je namjerno lagao da je ona ukrala novac, kako bi zadržao povjerenje ostatka zajednice dok paralelno smišlja plan za njezin konačni bijeg. Grace mu još jednom popušta te prihvaća njegove izgovore i ponovno se prepušta očaju svakodnevnice. Grace u narednom periodu siluju svi muškarci iz Dogvillea osim Toma. Kada on pokušava uspostaviti seksualnu komunikaciju ona ga odbija govoreći mu kako njihovu ljubav želi konzumirati u slobodi, a ne u zarobljeništvu. Silovanje Grace postao je gotovo transparentni ritual zajednice, o kojem su znali svi, čak i djeca, koja bi za vrijeme čina zvonili na zvoniku crkve. S obzirom da su svi sudjelovali u zločinu, nitko o njemu nije govorio. "Religiozni osjećaj bi, dakle, bio isti kao i seksualni samo s drugim psihičkim sadržajem: odatle se nadaje izravan put razumijevanju vraćanja seksualnog doživljaja i nekim asketskim vježbama, kao na primjer u opsjeni mnogih redovnica da su Kristove nevjeste koja se vjerojatno rijetko razvija do genitalne svijesti i stoga mora naći druge

---

²⁰Reich W. (1985) Spolna revolucija: Prilog karakternoj samoupravi čovjeka. Zagreb: Naprijed.

seksualne putove, kao na primjer mazohistički martitij."²¹ Grace je i dalje, unatoč tome što je bila okovana i svaku noć silovana, tijekom dana morala izvršavati obaveze umjesto stanovnika. Onda je Tom odlučio sazvati još jedan, ključan sastanak u mjesnoj crkvi, u kojoj je okupio sve stanovnike. Njegova ideja bila je da Grace na sastanku iznese svoju perspektivu i mišljenje o stanovnicima te da se kroz dijalog smire nakupljene tenzije. Bez obzira što je bio zaljubljen u Grace, Tom je prvenstveno uživao u svojoj ulozi savjetnika i moralnog vođe koji je strateški upravljao problemom "bjegunke". Nakon što je Grace održala govor koji se sastojao samo od istine, stanovnici su sve činjenice i optužbe odmah odbacili i zaključili da ona iznosi samo laži. Potom su, nakon njezina povlačenja u svoju prostoriju na dnu ulice, tražili od Toma da se konačno odluči na čijoj je strani, njihovoj ili njezinoj, jer njihov je zaključak bio da ona mora napustiti grad. Tom je napustio sastanak i otišao u Graceinu sobu. U naletu strasti i entuzijazma rekao joj je da su ga prisilili da bira i da se on odlučio za nju. Nakon toga je legao na nju i po tko zna koji put pokušao s njom stupiti u seksualni odnos, ali Grace se i dalje držala svojih uvjerenja. Nije željela voditi ljubav u zarobljeništvu. Za Toma je to bilo previše, on više nije mogao podnijeti odbijanja. Grace mu je onda savjetovala da je uzme silom, kao i drugi muškarci do tada. U tom se trenutku Tom osjetio razotkriveno, nije mu bilo ugodno suočiti se sa svojom slabošću i okrutnošću s obzirom da je o sebi uvijek imao visoko mišljenje. Rekao je Grace kako će kratko prošetati na svježem zraku, a potom se vratiti k njoj. Ipak, on je duboko u sebi donio novu odluku, jer se kao i ostali stanovnici Dogvillea, nije mogao suočiti sam sa sobom. Grace je bila kao njihovo "hodajuće ogledalo", u kojem su se zrcalili njihovi karakteri, postupci i namjere, a to je za jednog takvog malograđanina vrlo opasna situacija. Tom je otišao u svoju sobu te iz ladice izvadio posjetnicu, koju mu je one relativno davne noći, dao gangster koji se raspitivao za Grace. Idućeg jutra Grace se probudila kasno i nije joj bilo jasno zašto ju nitko nije probudio kako bi krenula u obavljanje obaveza. Zbunjena i nesigurna potražila je Toma, koji joj je rekao da se sinoć vratio na sastanak te da se situacija promijenila na bolje i da su joj stanovnici odlučili dati nekoliko dana slobodno. Grace je odmah znala kako nešto nije u redu. Prolazili su dani u neobičnoj tišini, dok se na svima vidjelo iščekivanje. Iznenada, Grace zaustavi Toma na ulici i pronicljivo mu kaže kako je znala da nije bacio posjetnicu te kako je njegov potez bio glupa

---

²¹ Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proletersku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

ideja. Tom se zaprepasti njezinom točnom intuicijom te predloži ostalim stanovnicima da je iduće noći zaključaju u sobu.

3.7. U Dogville stiže dugo očekivani posjet i film završava

Pretpostavke seksualno-političke prakse u antireligioznoj borbi

Neka pitanja seksualno- političke prakse

Reich u određenom smislu povlači paralelu između religije, straha, patrijarhata te potisnute seksualnosti. On smatra kako te pojave proizlaze jedna iz druge te se međusobno podržavaju, njeguju i zagovaraju. "Religija neprijateljska spram seksualnosti, dakle, religija u najstrožem smislu riječi, produkt je patrijarhalne organizacije. Pritom je odnos oca i sina koji nalazimo u svakoj patrijarhalnoj religiji, i koji je isključivo naglašavao dosadašnje psihoanalitičko istraživanje religije samo nužan, društveno određen sadržaj religioznog doživljavanja; to doživljavanje proizlazi, međutim, iz seksualnog zatomljenja u patrijarhatu koje stvara njegov energetski temelj."²² Iz toga proizlazi da je "potisnuto" izrazito snažno i moćno te da svojim pritiscima iz dubine čovjekove psihe upravlja njegovim postupcima. Iz Reichove analize, u kojoj on suprotstavlja i uspoređuje propagandu komunizma s propagandom crkve, proizlazi zaključak kako je ona propaganda koja se oslanja na osjećaje mnogo učinkovitija od one koja se oslanja na razum. Veliki propust komunističke propagande, ali i općenite ljevičarske prezentacije je to što se njezina retorika oslanja na razotkrivanje užasa koji se odvijaju pod kapom patrijarhata i crkve te na takav način oni svoj politički pravac u odnosu na glasače vode pozivajući se na razum i subverzivne (negativne) emocije. S druge strane desničari širokoj masi djeluju kao nositelji afirmativnih ideja, koji se bave samo ostvarivanjem konačnih ciljeva pritom pazeći na očuvanje tradicionalnih vrijednosti. Reich je analizom Hitlerovih govora ustvrdio kako se on uvijek obraća masi apelirajući na nacionalne osjećaje dok o konkretnim političkim programima nije govorio, već je samo izgovarao krilatice o državnim ciljevima koji, kada se ispune, donose dobrobit za sve. Potpuno ostvarenje ciljeva nikada nije moguće te masa koja se pokreće na takvim

---

²² Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proleterku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

iluzionističkim idejama zapravo živi u blijedi i užasu čekajući konačnu dobrobit za svih, dok se paralelno jača krupni kapital čijim je predstavnicima jasno kako se "dobrobit za svih" upotrebljava samo kao pjesnička figura političkog govora kojemu je cilj manipulacija "Kao što se nacionalni osjećaj izvodi iz vezanosti uz majku (domovinskog osjećaja), tako se religiozni osjećaj izvodi iz seksualne atmosfere koja je nerazdvojno povezana s tom obiteljskom vezanošću. Obiteljska vezanost pretpostavlja sputavanje seksualne osjetljivosti."²³ Restrikcija provedbe životnih i seksualnih nagona ne odvija se naglo, već se od djetinjstva postepeno implementira u ljudski život na razne načine. Jedan od načina je i molitva, ponavljajući tekst, koji vjernik svakodnevno izgovara. Sadržaj molitvi većinom je dramaturški protkan strahom od svemogućeg Boga koji opsesivno prati svoja stvorenja i pamti njihove postupke kako bi ih naknadno, ovisno o toj računici, nagradio ili kaznio. Molitva je preteča mita i korupcije u kapitalističkom društvu. Određena osoba, bez obzira što načelno vjeruje u potpunu Božju providnost, ipak koristi molitvu ili zavjet kako bi zapravo potakao Boga da promijeni svoje mišljenje. Kako ne bi sve bilo crno (pakao) i bijelo (raj) te kako bi se ostavilo dovoljno prostora na ekonomskom tržištu, crkva propagira i čistilište kao ambivalentnu kategoriju u kojoj se, da bi duša napredovala prema "gore" treba dogoditi niz transakcija (živi plaćaju mise mrtvima, mole za njih...). Čitava ta struktura aplicira se i na političke te međuljudske odnose u stvarnom svijetu, koji boluje od vjerovanja u dramatičnu fikciju s elementima horora. U tom smislu nije neobično što film ima tako veliki uspjeh kao medij u društvu općenito, jer vjerovanje u iskrivljenju stvarnost dio je ljudske tradicije. Kada se političari u svojim govorima zalažu za "očuvanje tradicije" to u konkretnom smislu znači da propagiraju povratak u prošlost. "Reakcionar apsolutno i vječno zastupa heroizam, trpljenje patnji, podnošenja odricanja i na taj način zastupa, htio to ili ne, interese kapitala. Zato mu je, međutim, potrebna religija, tj. u osnovi seksualno odricanje."²⁴ Nadalje, crkva propagira štovanje određenih muških i ženskih likova, koji su u biti aseksualni. S obzirom da su to nametnuti uzori sljedbenicima kršćanstva, nedvojbeno je da to također utječe na opće skrivanje i potiskivanje seksualnosti. "Kult Marije upotrebljava se za provođenje čednosti i - to se mora jasno spoznati- s velikim uspjehom. Opet se moramo upitati

---

²³ Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proletersku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

²⁴ Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proletersku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

kakav psihologijski mehanizam osigurava uspjehe tim namjerama Crkve."²⁵ "Kao što kult Isusa mobilizira pasivno-homoseksualne snage protiv genitalnosti, tako i Marijin kult koristi seksualne snage, ali iz same genitalne heteroseksualne sfere."²⁶

U Dogville su napokon stigli dugo očekivani gangsteri kojima su članovi kršćanske zajednice grada Dogvillea odlučili predati žensku osobu koja je u strahu za vlastiti život bježala od njih. Uzbuđeni Tom entuzijastično dočekuje goste, ponašajući se kao ponosni gradonačelnik grada koji je uhvatio opasnog zločinca. Govori bez zaustavljanja pokušavajući se ulagivati kriminalcima, koji ga uopće ne slušaju i ne doživljavaju. Nakon što gangsteri oslobode Grace okova, odvođe je do svoga auta u koje ona ulazi. U tom trenutku gledatelj doživljava vrhunac filma. Vođa gangstera, koji sjedi u autu, zapravo je Gracein otac, koji je u afektu njihove svađe pucao za njom nakon što je ustanovio da je pobjegla iz njihovog grada. Sada želi da se vrati kući i da izgleda nesuglasice te joj zauzvrat nudi ovlasti nad njegovom moći. Ova filmska scena za početak otvara pitanje zašto je Grace prije odabrala život u izrazito primitivnom i nasilnom Dogvilleu, nego život kao kćerka šefa gangstera. "Nije slučajno što je stav mladeži za vladajući poredak odnosno protiv vladajućeg poretka do vrlo visoka stupnja razmjernan s njezinim stavom za obitelj odnosno protiv obitelji. Niti je slučajno što je konzervativna i reakcionarna mladež uglavnom, ne obazirući se na pojedinačne slučaje koji odstupaju, privržena obitelji pa je čuva, a revolucionarna mladež nasuprot tomu neprijateljski raspoložena prema obitelji pa je razara te se manje-više potpuno izdvaja iz obiteljskog saveza."²⁷ Je li, s obzirom na to, Grace revolucionarka jer se pobunila protiv principa vlastite sredine. Možda je neobično zavoljela konzervativni i monstruozi svijet Dogvillea kako bi prkosila svojoj obitelji. Otac joj je rekao kako je voli, ali kako je ona najarogantnija osoba koju poznaje. Grace je bila zbunjena jer joj nije bilo jasno kako se arogancijom može nazvati razumijevanje i opraštanje drugim ljudima. Njezin otac smatra kako je arogantno smatrati sebe toliko snažnim čovjekom da možeš svima neprikosnovenno opraštati njihova zlodjela. U tom smislu, Grace je revolucionarka koja preuzima koncept oprosta i razumijevanja iz kršćanskog morala i prakticira ga u krajnosti. Otac joj govori kako on ubojice i

---

²⁵ Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proletersku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

²⁶ Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proletersku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.

²⁷ Reich W. (1985) Spolna revolucija: Prilog karakternoj samoupravi čovjeka. Zagreb: Naprijed.

silovatelje smatra psima, a da pse ne možeš dobro odgajati ako ih pri tome sustavno ne kažnjavaš. Grace, s druge strane, nije jasno zašto ne bi oprostila "psima" ako oni ne mogu bolje od onoga što rade i tu se krije izvor njezine arogancije jer, zapravo, činjenica je da oni mogu bolje samo to ne prakticiraju. Kada Gracein otac stanovnike Dogvillea naziva psima, on se služi fašističkim metodama kojima degradira određenu skupinu ljudi. Grace prihvaća takvu terminologiju, ali i dalje brani ljude koje naziva psima, opravdavajući njihove postupke teškim životnim uvjetima. Ime grada "Dogvillea" kroz njihov dijalog razotkriva svoju simboliku. Nakon malo razmišljanja, Grace prihvaća očevu ponudu te preuzima moć i vlast govoreći kako "želi svijet učiniti boljim mjestom". Govori ocu kako bi svijet bio bolje mjesto bez Dogvilla pa njezin otac žustro naredi ubijanje svih stanovnika i paljenje grada. Osim toga, Grace zapovjedi da se Chuckova i Verina djeca ubiju prvi, jedan po jedan dok ih Vera pritom gleda. Tim činom Grace se osvećuje Veri za njezin agresivni performans razbijanja keramičkih figura. Naposljetku su svi stanovnici Dogvillea mrtvi, osim Toma, a onda Grace izlazi iz auta te ga sama ubija očevim pištoljem, govoreći kako se neke stvari moraju obaviti osobno. Odjednom, Grace začuje poznati lavež psa, odlazi do njega i jedino njemu pruži milost smatrajući kako je jedino on imao opravdan razlog da ju mrzi, budući da mu je prve večeri kada je došla u Dogville ukrala kost. Film završava ptičjom perspektivom grada po kojem leže mrtva tijela i u njemu nema nikakvog drugog znaka života, čak ni crteža kredom na tlu. Vožnjom kamere prema dolje približavamo se psu, koji iz crteža metamorfozira u velikog živog psa. Kraj filma gledatelja dovodi u čudan emotivni konflikt jer Grace, vođena svojim fatalizmom, donosi odluku o izvršenju genocida kako bi zaštitila ostatak svijeta od takvih ljudi. Uistinu, ljudi koje smo upoznali u Dogvilleu su karakterno nekvalitetni te su njihovi postupci bili manipulativni i sadistički, ali to i dalje nije opravdan razlog za izvršenje genocida. Otvara se pitanje postoji li dovoljno dobar razlog za takav istrebljivački čin, no odgovor je jasan. Potpuno je sigurno da ne postoji jer bi se na takav način mogli opravdati mnogi (pa i Hitlerovi) ratni zločini, a to je nedopustivo. S druge strane, otvara se pitanje bi li svijet bio bolje mjesto bez ljudi, no to je pitanje ipak previše subjektivno da bih na njega sada pokušala odgovoriti. Gracein završni (zaključni) (Hitlerov) postupak nasilja podsjeća na retoriku starozavjetnog Boga koji je u početku praštao, a onda, vođen koktelom osjećaja bijesa i razočarenja, odlučio uništiti svijet radikalnim egzekucijama (Veliki potop, Sodoma i Gomora, pokolj djece u Egiptu). U svakom slučaju, upotreba nasilja, samo rađa novo nasilje i u takvom svijetu nema napretka i razvoja čovjeka u niti jednom smislu.

4. ZAKLJUČAK:

Paralelnom analizom knjige *Masovna psihologija fašizma* Wilhelma Reicha i dugometražnog igranog filma *Dogville*, redatelja Larsa von Triera sagledala sam primjere fašističke politike u teoriji i fikciji te sam ustanovila kako su oba autora fascinirana činjenicom kako mase reagiraju na političke propagande te kako se općenito društvo teško bori protiv predrasuda u svakom smislu. Režijski pristup Triera u načinu snimanja, rasvjeti i glumi naglašava okrutnost malograđanštine te njezinu političku snagu u ljudskom senzibilitetu. Neki elementi filma su izrazito teatralni, dok su drugi estetički dokumentarističkih tendencija pa se takvom kombinacijom postiže neobična atmosfera koja djeluje kao malo naglašenija stvarnost u očima anksioznog čovjeka. *Masovna psihologija fašizma* temelji se na proučavanju fašističkih struktura i institucija koji generiraju takav politički koncept. Reich uočava snagu propagande te u nekom smislu dolazi do zaključka da je Hitler bio izvrstan PR- stručnjak, koji je artikulirao uspješne krilatice te putem njih manipulirao masama. Ipak, stekla sam dojam kako Reich ima općenito relativno pozitivnu viziju čovjeka, jer je kao svestrani psihoanalitičar težio "oporavku" čovjeka u širem smislu te riječi. On pronalazi "zatrovane" okosnice društva te njih smatra odgovornima za devijantno ponašanje pojedinca. "Politika je funkcija obitelji dakle dvojaka: 1. Ona, spolno sakateći ljude, reproducira sebe samu; budući da se uzdržava patrijarhalna obitelj, konzervira se i spolno suzbijanje sa svojim posljedicama: spolnim smetnjama, neurozama, duševnim bolestima, zločinom iz spolnih pobuda. 2. Ona proizvodi podanike koji strahuju pred autoritetom i boje se za svoj život te tako uvijek iznova stvara mogućnost da šačica vlastodržaca vlada masama. Tako obitelj za konzervativca dobiva svoje posebno značenje kao bedem poretka koji on odobrava."²⁸ S obzirom na njegov ekscentrični način života i rada možemo reći da je Reich bio umjetnik koji je pokušavao liječiti ljude od hysterije koju su sami stvorili i njegovali. Lars von Trier također je ekscentrični umjetnik, koji u problematičnoj i mračnoj strani čovjeka nalazi inspiraciju za stvaranje svojih pomalo distopijskih svjetova. On čovjeka često prikazuje kao slabu životinju koja se ne može oduprijeti svojim unutarnjim nagonima te ih potom provodi koristeći silu i bol.

---

²⁸ Reich W. (1985) Spolna revolucija: Prilog karakternoj samoupravi čovjeka. Zagreb: Naprijed.

U svakom slučaju bilo je zanimljivo te izazovno spojiti njihove svjetove u kontekstu ove analize. Patrijarhalna obiteljska zajednica temeljna je jedinica kroz koju se provode političke ideje koje su "blagoslovljene" unutar institucije crkve i konzervativnih političkih zajednica. Ona je, također i njegovatelj različitih fašističkih ideja, koje zagovaraju rasizam prema različitim društvenim skupinama. Posebno je teško ženskim osobama koje su unutar takvih struktura još uvijek zarobljene u crkvenoj viziji žene. Utjecaj patrijarhata u stvaranju netolerantnog i devijantnog društva vidljiv je i u Reichovoj teoriji i u Trierovoj viziji. Snažan utjecaj i veliku moć patrijarhat ima i danas te je zbog toga važno konstantno raspravljati o njemu.

5. LITERATURA:

- Reich W. (1985) Spolna revolucija: Prilog karakternoj samoupravi čovjeka. Zagreb: Naprijed.
- Reich W.(1988) Funkcija orgazma. Beograd. Književno-izdavačka zajednica A-Š delo.
- Reich W. (2014) Masovna psihologija fašizma: uz seksualnu ekonomiju političke reakcije i proletersku seksualnu politiku. Zagreb: Jesenski i Turk.
- Freud S.(2005) Freud i Mojsije: studije o umjetnosti i umjetnicima. Zagreb: Prosvjeta.
- Turković H.(2008) Retoričke regulacije: stilizacije, stilske figure i regulacija filmskog i književnog izlaganja. Zagreb: AGM.
- Genette G. (2006) Metalepsa: Od figure do fikcije. Zagreb: Disput.
- Gilić N. (2007) Recepcija filmova Lars von Triera i hrvatski film na prijelazu stoljeća (tekst se nalazi u: Zborniku radova: Hrvatska književnost XX. stoljeća u prijevodima: emisija i recepcija). Split: Književni krug.
- Pavičić J. (1998) Hrvatski filmski ljetopis: Dogma 95. Zagreb: Hrvatsko društvo filmskih kritičara, Hrvatski filmski savez, Hrvatski državni arhiv

